

TC
ANKARA VALİLİĞİ
Özel Tevfik Fikret Anadolu Lisesi Müdürlüğü
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisi

MESLEK SEÇİMİ

Kişinin gelecekteki yaşam tarzını belirlenmesinde dönüm noktası olan mesleğini seçmesi; doğru ve isabetli karar vermesi tüm hayatının kalitesini ve mutluluğunu etkiler. Kişinin mutluluğunda doğrudan etkili olan faktörlerin en önemlisi; çalışma hayatıdır. Çalışma hayatında ve özel hayatta mutlu olmanın, iyi bir kariyer elde etmenin ilk adımı; kişiliğe uygun meslek seçmekle mümkündür. Kendine uygun meslek seçmiş olan kişilerin işlerini severek yaptığını, mesleğinde ilerlediğini, böylece hem coşkulu hem mutlu hem de verimli olarak yaşamlarını sürdürdüğünü gözlemekteyiz. Buna karşılık yetenekleri ve ilgilerine uygun olmayan meslek seçen kişilerin ise; çalışmaya karşı isteksiz, işe devamsız, verimi düşük, yeniliklere direnen ve her zaman mesleklerini değiştirme gayreti içinde oldukları görülmektedir. Bu hem mutsuzluğu yaşayarak, çalışmaya gayret eden kişi için hem de işveren için çalışma hayatında istenmeyen bir durumdur.

Meslek; kişilerin belli bir eğitimle edindikleri ve hayatlarını kazanmak için sürdürdükleri düzenli ve kurallı faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslekler, gerektirdiği nitelikler ve sağladıkları olanaklar yönünden çok çeşitlilik gösterirler. Meslek seçimi ise; bir kimsenin, çeşitli meslekler arasından en iyi yapabileceğini düşündüğü faaliyetleri içeren ve kendisine en üst düzeyde doyum sağlayacağına inandığı bir mesleğe yönelmesidir. Çağdaş bir toplumda kişinin en önemli gelişim görevlerinden biri; mesleğini seçmesidir. Bu seçimi yaparken önemli olan, bir kişinin sahip olduğu özellikleri en çok gerektiren ve beklentilerini en iyi biçimde karşılayacak olanı seçebilmesidir. Meslek seçmek; hayat biçimini seçmek demektir. Bu nedenle doğru ve gerçekçi seçim yapılması önemlidir. Doğru bir seçme işlemi yapabilmek, başka bir deyişle sağlıklı karar verebilmek için;

- Kişinin hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olması, çeşitli konulardaki yeteneklerini doğru, gerçekçi ve ayrıntılı olarak değerlendirebilmesi,
- Kişinin bir eğitim ortamından, bir çalışma alanından, kısaca bir meslekten neler beklediğini açık ve net bir biçimde ifade edebilmesi,
- Mevcut seçenekleri inceleyip, başka seçenekler olup olmadığını araştırması,

• Seçeneklerin her birinin isteklerine ve koşullarına ne derece uygun olduğunu değerlendirerek; istenilir yönleri en fazla, istenmeyen yönleri en az ve erişme olasılığı en yüksek olana yönelmesi gerekir. Meslek seçimi açısından bir kişinin kendini tanınması; onun meslek seçiminde rol oynayan kişilik özellikleri yönünden kendini açık ve doğru biçimde değerlendirebilmesidir.

Başka bir deyişle; kişinin her istediğini bilmesi ve isteklerine erişebilme gücünü iyi tanınması gerekir.

Yani;

I-Hangi alanda ne düzeyde yeteneğe sahip olduğunu (YETENEK)

II-Nasıl bir çalışma ortamında ne gibi işleri yapmaktan hoşlanacağını (İLGİ)

III-Mesleğinden ne gibi yararlar beklediğini (DEĞER) bilmesi gerekir.

I-YETENEK; Bir kimse bir mesleği veya ona hazırlayan bir eğitim programını seçerken, hangi yetenek türüne, ne derece sahip olduğunu düşünmeli ve en çok sahip olduğu yeteneğini kullanabileceği çalışma alanını araştırmalıdır. Sahip olunan yetenekten farklı yetenek gerektiren bir alana yönelindiğinde; o alanda başarı şansı düşük olacak ve buna bağlı olarak mesleki doyumsuzluk yaşanacaktır. Bir kimsenin bir alanda ki yeteneğini yani öğrenme gücünü tanınmasının en kolay ve bilinen yolu; o güne kadar o alanda yaptığı çalışmalarda elde ettiği başarıya bakmasıdır. O halde; meslek seçme durumunda olan bir kişi; güçlü ve zayıf olduğu alanları dikkate almalı ve en çok sahip olduğu yetenekleri en fazla gerektiren meslekleri tercih etmelidir. Örneğin: Bir öğrenci okulda hangi konuları zorlanmadan, zahmetsizce öğrendiğine ve o konularda sınıfta öğretilenin üzerinde genellemeler yapabildiğine, hangi alanlarda ise; sadece derslerde kendisinden beklenenleri yerine getirebildiğine bakarak yeteneklerini az çok değerlendirebilir. Genel akademik yetenek; Sözel, sayısal ve şekil-uzay ilişkileri yeteneği olmak üzere 3 tür yeteneği içeren bir kavramdır. Sözel Yetenek: Bu yetenek sosyal bilimlerde, dil bilim ve diğer insan bilimlerindeki başarı için gereklidir. Sayısal Yetenek: Bu yetenek bütün temel bilimlerde, tıp, veterinerlik gibi sağlık bilimlerinde ve mühendislik alanlarında başarı için gerekli bir yetenektir. Şekil-Uzay İlişkileri Yeteneği: Bu yetenek; inşaat, makine, harita kadastro mühendisliği, mimarlık, endüstriyel tasarım, diş hekimliği gibi alanlarda başarı için gerekli bir yetenektir.

II- İLGİ; Bir kişi; herhangi bir zorlama altında olmadan ya da bir ödül beklemeden kendiliğinden bazı çalışmalar yapıyor ve bundan doyum sağlıyorsa, bu kişinin o tür çalışmalara karşı ilgisi olduğu söylenilebilir. Bazı kişiler; arkadaş edinmek, çevrelerinde tanınmak için çeşitli faaliyetlerde bulunabilirler. Ancak, bu gerçek ilgiyi yansıtmayabilir ve bu tür eğilimler genellikle geçicidirler.

Örneğin: Müzikle ilgilenen her gencin müziğe ilgisi olduğu söylenemez, boş vakitlerinde bir müzik aleti çalmaya çalışan kısıtlı harçlığını ve zamanını kaset, cd almaya ve konserlere gitmeye ayıran bir kişinin müziğe ilgisi olduğu söylenebilir. Kısaca; bir kişi önünde çeşitli imkânlar olduğu halde hep belli bir faaliyet türüne yöneliyorsa, o alana ilgisi var demektir.

III- DEĞER; İnsan davranışlarının amacı; bir takım ihtiyaçları karşılamaktır. İnsanlar ömürlerinin yaklaşık üçte birini kapsayan meslek faaliyetlerinden doyum beklerler. Meslek faaliyetlerinin sonunda beklenen doyum genellikle “Meslek Değeri” olarak adlandırılır ve o faaliyetin yapıldığı ortamdan ve getirdiği toplumsal ödüllerden kaynaklanan doyumları içerir. Örneğin: Bir kişinin; “Ben ne için çalışıyorum?” “Mesleğimden, hayattan ne bekliyorum?” gibi sorulara; “Yeteneklerimi geliştirmek için” “Sevdiğim faaliyetleri yapıp mutlu olmak için” “Çok para kazanıp zengin olmak için” gibi verdiği cevaplar o kişinin meslek değerlerini yansıtır. Meslek sayısının 45 bine ulaştığı günümüzde belki her meslek dalında üniversite diploması gerekmiyor. Ancak diploma isteyen mesleklerin sayısı da az değil, üniversite adayı gençler bu kadar çeşitli meslek arasından birini seçmek zorunda kalıyor. Meslekle ilgili kararı oluşturma sürecinde meslekleri incelerken; *Mesleğin tanımı

*Eğitim süresi ve okutulan belli başlı dersler

*Kişide olması gereken nitelikler

*Mezun olunca kazanılacak unvan ve yaptıkları işler

*Çalışma ortamı, çalışma koşulları

*Mesleki İlerleme

*Kazanç

Sorularının cevaplarının araştırılarak meslekleri ayrıntılı olarak tanımak gerekir. Mesleklerin özelliklerin inceledikten sonra; kişiler kendi özellikleriyle mesleklerin ortak noktalarını belirleyerek mesleki alternatiflerini oluşturabilirler. Üniversitelerin üç amacı vardır:

- Bilimsel araştırmalar yapmak ve bilgi üretmek
- Meslek elemanı yetiştirmek
- Kültür kazandırmak

Çalışma yaşamında doktorluk, mühendislik, öğretmenlik, hemşirelik gibi sınırları yasalarla belirlenmiş olanların dışında kalan mesleklerin pek azı diploma ile yakından ilişkilidir. Yükseköğretim lisans programlarının çoğu, aslında belli bir konuda eğitim vermekte ise de kazandırdığı bilgi ve beceriler benzer başka alanlara da aktarılabilir. Üniversite eğitimi belli bir meslek kazandırmanın yanı sıra, kültür kazandırarak daha geniş bir alanda çalışma şansı yaratabilmektedir. Bu amaçla birçok üniversitenin ilk yıllarında tüm bölümlere aynı dersler verilerek; öğrencilerin genel kültür ve becerileri geliştirilmektedir. Ayrıca üniversiteler, gençlerin iş bulma olanaklarını arttırmak için programlarına çeşitli seçimli dersler koymakta, bazı üniversiteler de ana dal, yan dal adı altında programlar oluşturmaktadır. Bazı üniversitelerde iki daldan diploma alabilmek mümkündür. Yükseköğretim yaparken, lisans programlarından (örn; işletme, hukuk, tıp, psikoloji vs.) birini bitirdikten sonra benzer başka bir alanda lisansüstü eğitim görme olanağı da vardır. Gelecekte hangi mesleğin geçerli olabileceğini şimdiden bilebilmek pek kolay değildir. Teknolojinin hızla gelişmekte olduğu bir dünyada, bir mesleğin belki beş ya da on yıl sonrası tahmin edilebilir. Gençlerin hangi mesleği seçtiği değil, bu hızlı değişime ayak uydurabilmek için ne gibi bilgi ve becerilerle donanmış olduğu önemlidir. El becerisi ve beden gücünün yerini, giderek artan oranda beyin gücü almaktadır. Bu nedenle; gençlerin matematik mantık ve bilgisayar alanlarında kendilerini iyi yetiştirmeleri; akıl yürütme, yargılama yeteneklerini geliştirici etkinliklere ağırlık vermeleri gerekmektedir. Ezberleme, geçer notla yetinme, günü kurtarma gibi tutumları benimseyenlerin gelecekteki değişimlere ayak uydurma şansı zayıf olacaktır. Günümüzde insanlar büyük işyerlerinde pek çok kişi ile işbirliği yaparak çalışmaktadır. O halde geleceğin genci, başkalarıyla iletişim kurabilme ve işbirliği yapabilme becerilerine sahip olmalıdır. Değişik insanlarla değişik koşullarda çalışabilme esnekliğine sahip olabilme, belirsizliğe dayanabilme ve yaratıcılık; iş yaşamında başarıyı arttırıcı kişilik özellikleri olarak görünmektedir. Bir (den fazla) yabancı dil kişinin gelişme ve iş bulma şansını arttıracaktır.

KAYNAKÇA:

Kuzgun, Yıldız (1988) Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı, Ankara, ÖSYMAGB Yayını

Kuzgun, Yıldız (1989) Üniversiteler, Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler Rehberi, Ankara, ÖSYM-AGB Yayını

Kuzgun, Yıldız (2001) Meslek Seçimi, Ankara ,ÖSYM Yayını